

Propositie Laanboomteelt in de Betuwe

Inleiding

In het hart van de Betuwe, tussen de Nederrijn en de Waal, zijn van oudsher gunstige omstandigheden aanwezig voor de teelt van bomen en planten: een vruchtbare bodem, beschikbaarheid van water, een mild klimaat, een goed arbeidsethos en een sterke ondernemersgeest. Oorspronkelijk lag de nadruk in het gebied op fruitteelt en was boomteelt een bijverdienste, maar in de loop van de 20^e eeuw gingen tuinders rondom Opheusden zich steeds meer richten op laanboomteelt. Na de Tweede Wereldoorlog, vanaf 1945, heeft de laanboomteelt sector zich snel ontwikkeld. Zo ontstond in de Betuwe, naast de fruitteelt, ook een boomkwekerij gebied.

De afgelopen decennia is de laanboomteelt sector uitgegroeid tot een volwaardig cluster van boomkwekerijen en toeleverende en dienstverlenende bedrijven. In 1984 was het boomteeltareaal 340 hectare rondom Opheusden¹. In 2022 is het boomteeltareaal 1.800 hectare en strekt het zich uit over drie Gelderse gemeenten: Buren (430 ha), Neder-Betuwe (1.240 ha) en Overbetuwe (130 ha)². In het Gelderse cluster zijn ongeveer 1.250 personen werkzaam bij 160 boomkwekerijen en hun toeleveranciers³.

De laanboomteelt sector in dit gedeelte van de provincie Gelderland heeft een goede economisch uitgangspositie en is meer dan ooit van belang omdat zij een substantiële bijdrage kan leveren aan de klimaatopgave. Tegelijkertijd ziet de laanboomsector zich gesteld voor een reeks uitdagingen en opgaven die de toekomstbestendige laanboomteelt in de Betuwe onder druk zetten. Samenwerking, tussen boomkwekers, toeleverende en dienstverlenende bedrijven, kennis en onderwijsinstellingen en de overheid, is nodig om de uitdagingen en opgaven het hoofd te bieden.

---

¹ Laanboomcompact. Samen werken aan gezonde groei.

² Centraal Bureau voor de Statistiek (2023) Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar gemeente, cijferreeks 2017-2022. Op basis van de landbouwtelling waarbij het areaal wordt toegerekend aan de gemeente met de hoofdvestiging van het bedrijf.

³ Op basis van cijferreeks PWE Gelderland (2023).

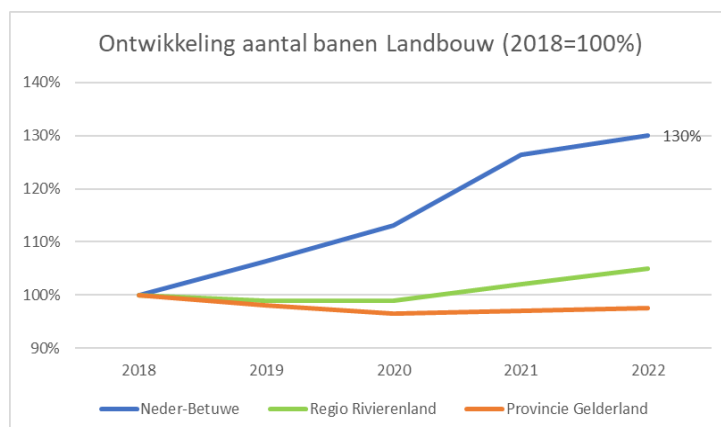
Wij hebben hier de afgelopen jaren de basis voor gelegd, via Greenport Gelderland en het Laanboomcompact. Onze wens is om de komende jaren in ieder geval voort te bouwen op bestaande structuren, maar deze ook uit te breiden en te versterken. Met een stevig programma voor onderzoek en valorisatie voor verduurzaming van de teelt, met een bijzondere focus op toepassing van de opgedane kennis in de praktijk op de boomkwekerijen. We zetten in op doorontwikkeling van het Laanboomhuis voor de boomteeltopleidingen en als het kenniscentrum voor toekomstbestendige laanboomteelt. Dit kunnen wij als boomkwekers en gemeenten niet alleen, daarom zoeken wij samenwerking met kennis- en onderwijsinstellingen en hogere overheden: de provincie, het Rijk en de Europese Unie.

Feiten & Cijfers

De laanboomsector bestaat uit meer dan 160 boomkwekerijen met een teeltareaal van ruim 1.800 hectare. Bij de boomkwekerijen zijn direct 900 personen werkzaam. Ook is er een schil van bedrijven die goederen en diensten leveren aan de boomkwekerijen, denk aan: machinebouwers, leveranciers van teeltbenodigdheden, loonwerkers en laanboom-transportbedrijven. In deze schil zijn, alleen al in Neder-Betuwe, ongeveer 350 personen werkzaam bij tientallen bedrijven. In totaal zijn in de laanboomsector ongeveer 1.250 personen werkzaam. In Neder-Betuwe, waar de laanboomteelt zich het meest concentreert, is de sector, inclusief toeleveranciers, goed voor 8% van de bedrijven en 8% van de werkgelegenheid⁴. De sector bestaat nagenoeg geheel uit familiebedrijven en de meeste medewerkers op boomkwekerijen zijn afkomstig uit het gebied zelf en/of wonen in het gebied. De laanboomteelt sector is sterk verweven met de lokale gemeenschap.

Nederland kent meerdere boomkwekerijgebieden, onder andere rondom Boskoop in Zuid-Holland en rondom Zundert in Noord-Brabant en rondom Udenhout in Midden-Brabant. De laanboomsector in Buren, Neder-Betuwe en Overbetuwe is uniek omdat zij zich vooral richt op de teelt van laanbomen in rivierkleigrond. In de wijdere regio zijn ook andere grondsoorten aanwezig, waardoor boomkwekerijen een breed assortiment kunnen aanbieden. Er is concurrentie, bijvoorbeeld met boomkwekerijgebieden in Duitsland, Oostenrijk en Oost-Europa. Maar over het algemeen is de concurrentiepositie van de Betuwse laanboomsector goed. Naar schatting wordt 80% van de laanbomen uit de Betuwe geëxporteerd naar het buitenland⁵. De afzetmarkt is Noordwest-Europa. De landbouwmachines uit onze regio worden wereldwijd geëxporteerd.

De afgelopen vier jaar is de laanboomsector in de Betuwe sterk gegroeid, niet alleen het teeltareaal, maar ook het aantal arbeidsplaatsen. In Neder-Betuwe, waar de laanboomteelt zich het meest concentreert, groeide het aantal arbeidsplaatsen in de landbouw zelfs met 30%. Dit terwijl in de rest van Gelderland de werkgelegenheid in de landbouw in dezelfde periode afneemt⁶.

Bron: PWE Gelderland (2022); Werkzame personen, 2018=100%.

Maatschappelijk belang

De laanboomsector is niet alleen in sociaaleconomisch opzicht van belang, de sector levert ook een bijdrage aan de klimaatopgave. Bomen leggen CO₂ uit de atmosfeer vast, een volwassen laanboom kan ongeveer 25 kg CO₂ per

⁴ Op basis van cijferreeks PWE Gelderland (2023).

⁵ Laanboomcompact. Samen werken aan gezonde groei.

⁶ Gemeente Neder-Betuwe (2023) Monitor Economie 2022, o.b.v. cijferreeks uit PWE Gelderland (2023).

jaar vastleggen⁷. Tijdens de teelt wordt ook CO₂ vastgelegd. De exacte hoeveelheid wordt op dit moment onderzocht in samenwerking met Wageningen University en Research. Met de productie van miljoenen bomen per jaar, die in heel Europa geplant worden, levert de sector een grote bijdrage aan de opgave om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De laanboomsector in de Betuwe is als het ware één van de grootste 'zuurstof-' en 'CO₂-vastleggingsfabrieken' van Europa. De laanboomsector is daarom een drijvende kracht in de Europese Green Deal op weg naar een klimaatneutraal continent.

Daarnaast dragen de laanbomen ook bij aan biodiversiteit en vervullen verschillende ecologische functies⁸. Ook zijn ze nodig voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. De bomen vangen fijnstof af en zorgen voor verkoeling (natuurlijke airconditioning). De bomen kunnen in Europese wijken, dorpen en steden worden ingezet voor een goede waterbalans, om hittestress tegen te gaan en om de luchtkwaliteit te verbeteren⁹. De bomen en planten, die in de Betuwe geproduceerd worden, zijn onmisbaar in een groene en gezonde toekomst voor mens en dier.

Uitdagingen

De acht belangrijkste uitdagingen voor een toekomstbestendige laanboomteelt zijn:

- Veranderende klimatologische omstandigheden;
- Resources: de beschikbaarheid van ruimte en voldoende water voor de teelt;
- Strengere eisen aan de productiewijze omtrent gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten;
- Verduurzamen van de teelt (gezonde bodem, biodiversiteit, minder gewasbescherming, minder uitspoeling);
- Arbeidsmarkt: hardnekkige personeelstekorten en het verbeteren van het kennisniveau in de sector;
- Doorontwikkelen en toepassen van innovaties op de kwekerij (automatisering, robotisering, digitalisering);
- Voorkomen en tijdig detecteren van uitbraken van plagen en ziektes;
- Behouden en/of herwinnen van maatschappelijk draagvlak (verder vergroten positieve maatschappelijke bijdrage, i.c.m. goede voorlichting en zichtbaarheid).

Urgentie (wat gebeurt er als wij niets doen en waarom moeten wij nú iets doen?)

De laanboomteelt sector in de Betuwe heeft op dit moment een goede concurrentiepositie in Europa. Echter, als de sector niet voldoende in staat wordt gesteld om in te spelen op de uitdagingen en opgaven, kan de concurrentiepositie van het cluster onder druk komen te staan. Bijvoorbeeld door ongelijke stijging van productiekosten in Nederland ten opzichte van de concurrerende boomteeltgebieden. Wanneer het verdienmodel smaller wordt, komt ook de innovatiekracht van boomkwekerijen onder druk te staan, en daarmee het vermogen om in te spelen op de maatschappelijke opgaven. Ook neemt de kans op faillissementen toe. Door het verdwijnen van de massa en kapitaalcracht in het cluster kunnen ook toeleveranciers zwaardere tijden verwachten. Met name voor Neder-Betuwe, maar ook voor Buren en Overbetuwe, zijn de negatieve gevolgen van een eventuele neergang van het cluster potentieel groot. Er valt een belangrijke pijler onder de lokale economie weg waardoor de lokale gemeenschap en de dorpskernen sociaal-economisch onder druk kunnen komen te staan. Het is dus belangrijk voor de boomkwekers, maar ook voor de Overn en hogere overheden om een neergang van het cluster te voorkomen door te blijven vernieuwen en in te zetten op toekomstbestendige laanboomteelt. Van een neergang van het cluster is nu nog geen sprake, in tegendeel. Echter gezien de omstandigheden in Nederland en de Europese Unie is het belangrijk om niet te wachten tot dingen de sector overkomen. Maar nú voort te borduren op de reeds gelegde basis en door te gaan met het vernieuwen en verduurzamen van de teelt.

Kansrijk en daadkrachtig

Zoals reeds benadrukt, kan de laanboomteelt sector een substantiële bijdrage leveren aan de klimaatopgave en aan schone, gezonde, aantrekkelijke en biodiverse Europese wijken, dorpen en steden. Gelukkig is er volop perspectief voor een toekomstbestendige laanboomteelt. De laanboomteelt sector kan vernieuwen en verduurzamen, dit heeft zij in het verleden bewezen. Bijvoorbeeld bij het terugdringen van het gebruik van kunstmest en bij het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen^{10,11}. Nieuwe innovaties maken verdere verduurzaming mogelijk. De laanboomteelt sector werkt stap voor stap toe naar een emissiearme teelt. De pottenteelt is een belangrijke innovatie die precisielandbouw mogelijk maakt. Bij het opkweken van bomen en enten

⁷ Inschatting EcoTree op basis van diverse wetenschappelijke studies.

⁸ Atlas voor de leefomgeving (2020). Bomen leveren belangrijke ecosysteemdiensten voor de stad.

⁹ WUR (2018). Groen in de stad: biodiversiteit, klimaat en temperatuur, waterhuishouding, luchtkwaliteit.

¹⁰ Centraal Bureau voor de Statistiek (2023) Mineralenbalans landbouw, cijferreeks 1990-2022.

¹¹ Centraal Bureau voor de Statistiek (2022) Gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw naar teeltsector, cijferreeks 2012-2020.

in de pot (een gecontroleerde omgeving) kunnen water en nutriënten nauwkeurig toegediend worden (er is minder verspillings en afvloeiing) en de bomen hebben minder stress (daardoor hebben zij minder of zelfs geen gewasbeschermingsmiddelen nodig). Daarnaast valt nog veel winst te behalen in de vollegrondsteelt op het gebied van natuurvriendelijke en emissiearme teelt, door te investeren in het bodemleven en het gebruik van biostimulanten (in plaats van gewasbeschermingsmiddelen), en door precisie toediening van water via druppelirrigatie. Kortom er is nog veel ruimte voor positieve ontwikkelingen. Hier kunnen wij de komende jaren, met 'onze voeten in de klei', gezamenlijk aan werken.

Oplossingen (wat heeft de sector nodig)

De laanboomteelt sector wil graag aan de slag om de uitdagingen en opgaven waarvoor zij zich gesteld ziet, het hoofd te bieden. De sector heeft hierbij de voorkeur voor een kansgedreven en ondernemersgerichte aanpak, die ook in het verleden haar vruchten heeft afgeworpen. Hiervoor is een verdieping van het kennisnetwerk noodzakelijk. Dit vraagt structurele samenwerking tussen boomkwekers, kennis- en onderwijsinstellingen en de overheid.

Het is van belang om de bestaande structuren, die hiervoor zijn ingericht, te behouden en versterken. Via Greenport Gelderland en het Laanboomcompact willen we gezamenlijk blijven werken aan projecten die bijdragen aan een toekomstbestendige laanboomteelt. De uitdagingen en opgaven vragen verdieping en verbreding van de bestaande structuur. Zo is er bijvoorbeeld behoefte aan een programmalijn met betrekking tot bodemgezondheid. Meer nog dan in voorgaande jaren, willen we toewerken naar een stevig programma voor onderzoek en innovatie ten aanzien van de verduurzaming van de teelt. Met bijzondere aandacht voor toepassing van de opgedane kennis in de praktijk op boomkwekerijen (valorisatie). We zetten in op doorontwikkeling van de functionaliteiten van het Laanboomhuis met de boomteeltopleidingen en als het kenniscentrum (bodem) voor toekomstbestendige laanboomteelt. Daarbij maken we ook graag de noodzakelijke verbindingen met kennis- en onderwijsinstellingen buiten onze regio. Dit beoogde stevige programma kunnen wij als boomkwekers en gemeente niet alleen dragen, daarom zoeken wij, daar waar het gaat om organisatie- en investeringskracht, ook nadrukkelijk de samenwerking met hogere overheden: de provincie Gelderland, het Rijk en de Europese Unie.

We streven naar een vruchtbare samenwerking op basis van wederzijds vertrouwen. Daarbij is ook een duidelijk toekomstperspectief voor de laanboomteelt sector gewenst, met aandacht voor eventuele bedrijfseconomische gevolgen van de maatschappelijke bijdragen die van de sector worden gevraagd. Hierover blijven we graag in gesprek. Ook hopen wij dat opeenstapeling van regels voorkomen kan worden en dat er bij noodzakelijke veranderingen voldoende experimenteer- en omschakeltijd wordt geboden.

Wij spannen ons gezamenlijk in om de bekendheid van de laanboomteelt sector, wat zij kan bijdragen aan de klimaatopgave, en wat zij hiervoor nodig heeft, te vergroten in de rest van Nederland en in de Europese Unie. Speerpunten zijn onder andere: goede voorlichting over de sector, het versoepelen van de toelating van groene gewasbeschermingsmiddelen (biostimulanten) in de Europese Unie en het aanpassen (zo mogelijk versoepelen) van de regelgeving omtrent de spuitvrije zone in Nederland. Daarnaast is het belangrijk dat de sector gebruik kan blijven maken van teeltondersteunende voorzieningen en overige teeltbenodigdheden (bamboestokken en substraten). Hierbij werken we samen met andere plantaardige sectoren zoals de Betuwse fruitteelt sector.

Neder-Betuwe, 6 maart 2024